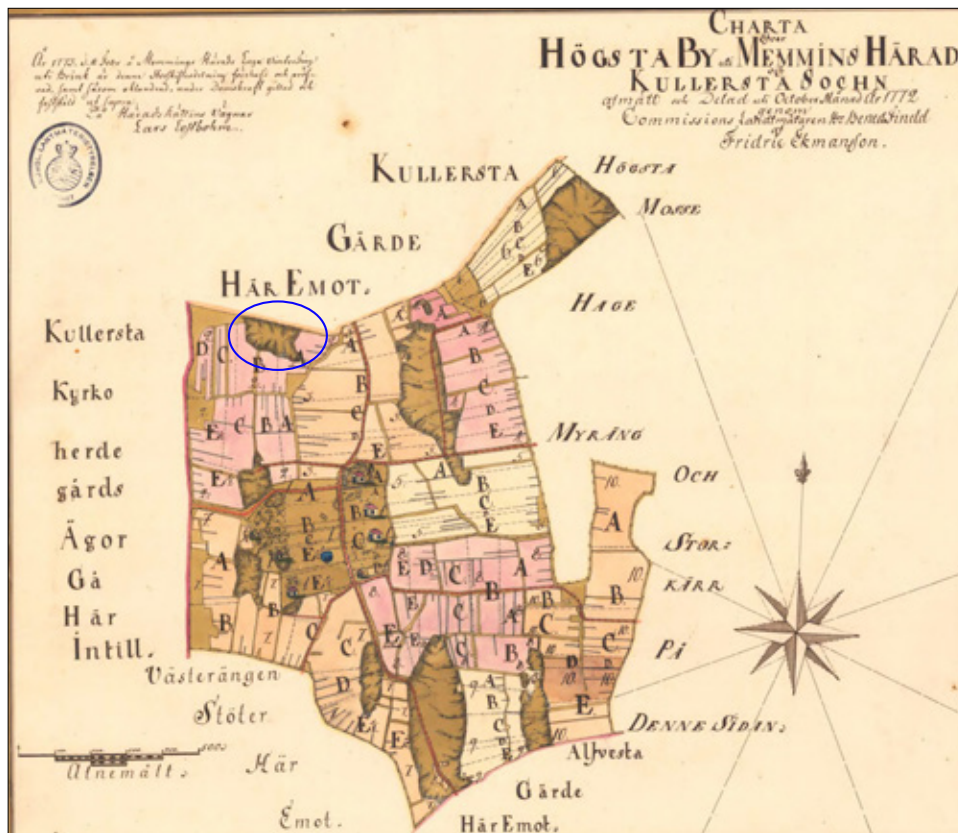

BOSTÄLLE OCH BOPLATS VID HÖGSTA

Fastighet Kullerstad Högsta 4:1, Kullerstad sn, Norrköpings kommun

Arkeologisk utredning

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:3069

BJÖRN HJULSTRÖM

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 21 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Utsnitt ur Storskifteskartan från 1772.

ALLMÄNT KARTMATERIAL: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003

© Arkeologikonsult 2017

BOSTÄLLE OCH BOPLATS VID HÖGSTA

BJÖRN HJULSTRÖM

Arkeologisk utredning

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:3069

SAMMANFATTNING

En arkeologisk utredning har genomförts med anledning av planerat uppförande av ett bostadshus inom Fastighet Kullerstad-Högstad 4:1 vid Skärblacka. Vid utredningen påträffades grav- och boplatzlämningar i den västra delen av utredningsområdet. Boplatzlämningarna är förmodligen från yngsta bronsålder eller äldre järnålder och gravarna från äldre järnålder. Utan vidare undersökning kan lämningarna inte dateras närmare. I den östra delen var en stensträng registrerad sen tidigare. Denna kunde inte sättas in i något tydligt sammanhang. I den östra delen karterades även ett boställe från historisk tid. En kartstudie och en mindre undersökning visar att den inte ska klassificeras som fornlämning och dateras grovt till tiden cirka 1870 – 1930.

Grav- och boplatksområdet bedöms som fast fornlämning och bostället som övrig kulturhistorisk lämning tillkommen efter 1850. Se figur 5 och 8 för resultat.

ANTIKVARISK BEDÖMNING AV IDENTIFIERADE OBJEKT

Antikvarisk status anger hur man enligt Kulturmiljölagen (KML) bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Det finns olika bedömningar som kan användas. I denna rapport är följande aktuella:

Fornlämning är lämningar som vid registreringstillfället bedömts omfattas av skydd enligt Kulturmiljölagen. För att

en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den är från forna tider, att den tillkommit genom äldre tiders bruk (före 1850) och att den är varaktigt övergiven.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som vid registreringstillfället inte utgör fast fornlämning, men som ändå anses ha antikvariskt värde. Bedömningen används även för sådana lämningstyper som vanligen inte betecknas som lämningar, t ex Fyndplats, Plats med tradition och Fyndsamling.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	4
INLEDNING	6
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
METOD OCH DOKUMENTATION	6
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD	7
RESULTAT	8
REFERENSER.....	12
HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER	12
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	13
BILAGOR	14

INLEDNING

Med anledning av planerat uppförande av ett bostadshus inom fastigheten Kullerstads-Högstad 4:1, Kullerstads socken, Norrköpings kommun, utfördes en arkeologisk utredning etapp 2 i april 2017. Det tilltänkta exploateringsområdet ligger till största delen på ett impediment i den norra delen av det som var Högsta ägor och gränsar till Kullerstad ägor. I figur 1 visas ett översiktsfoto av utredningsområdet (UO).

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med undersökningen var att ta reda på om fornlämningar kan komma att beröras av den planerade exploateringen. Eventuella lämningar skulle dokumenteras avseende karaktär och i möjligaste mån dateras.

METOD OCH DOKUMENTATION

Inledningsvis gjordes en mindre kart- och arkivstudie. Fältarbetet inleddes med en kartering och därefter vidtog sökschaktning. Schaktningen gjordes ned till anläggnings- eller kulturlagerförande nivå respektive ner till orörd mark. Vid behov kompletterades schaktningen med handgrävning. Samtliga schakt och påträffade anläggningar mättes in med RTK-GPS och beskrevs.

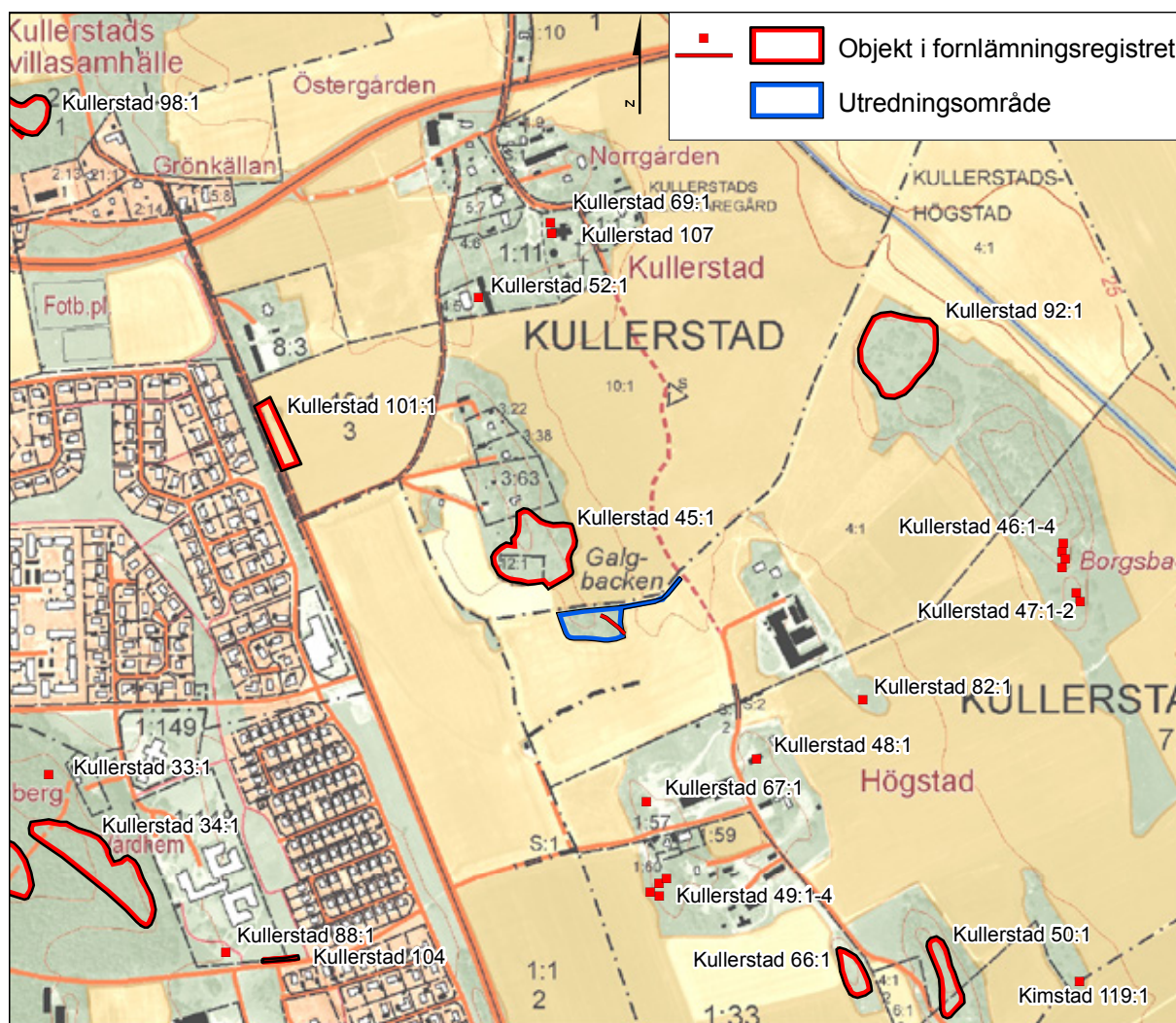

FIGUR 1 . IMPEDIMENTET MED UTREDNINGSMRÅDET SETT FRÅN SÖDER.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSBILD

Området kring Skärblacka är rikt på fornlämningar från samtliga tidsperioder men med en koncentration till järnålder. Idag utgörs stora områden av åkermark och de registrerade fornlämningarna ligger främst utanför åkermarken. På flera av höjdryggarna kring UO ligger gravfält och ensamliggande stensättningar. Exempel på dessa är Kullerstad 50:1, 66:1, 49:1-4, 46:1-4 och 47:1-2, se figur 2. Det närmaste gravfältet är Kullerstad 45:1 som består av cirka 30 övertorvade stensättningar. Vid en arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning påträffades boplatzlämningar omedelbart väster om gravfältet (Lundgren 2015). Det aktuella UO befinner sig på samma höjdrygg som Kullerstad 45:1 och området utgör den södra änden av höjdryggen. I UO finns stensträng Kullerstad 81:1 som troligen ingått i ett större hägnadssystem kring höjdryggen.

UO ligger cirka 32 – 36 m.ö.h. Cirka 5500 f.Kr. framträder området som en ö i ett skärgårdslandskap. Det relativt flacka landskapet kring Kullerstad och Skärblacka gör att stora landarealer kommer upp ur havet relativt snabbt och från cirka 4000 f.Kr. har Kullerstad och Kimstad socknar haft ungefär samma landstorlek som idag. En fornsjö ska ha funnits kvar öster och sydöst om Kullerstads kyrka och bör ha legat cirka 1 km öster om UO. Den gamla sjön kan anas i namnen på Storskifteskaran från 1772 på omslagsbilden. Områdena öster om Högsta har namn som –mosse, -myräng och –storkärr.

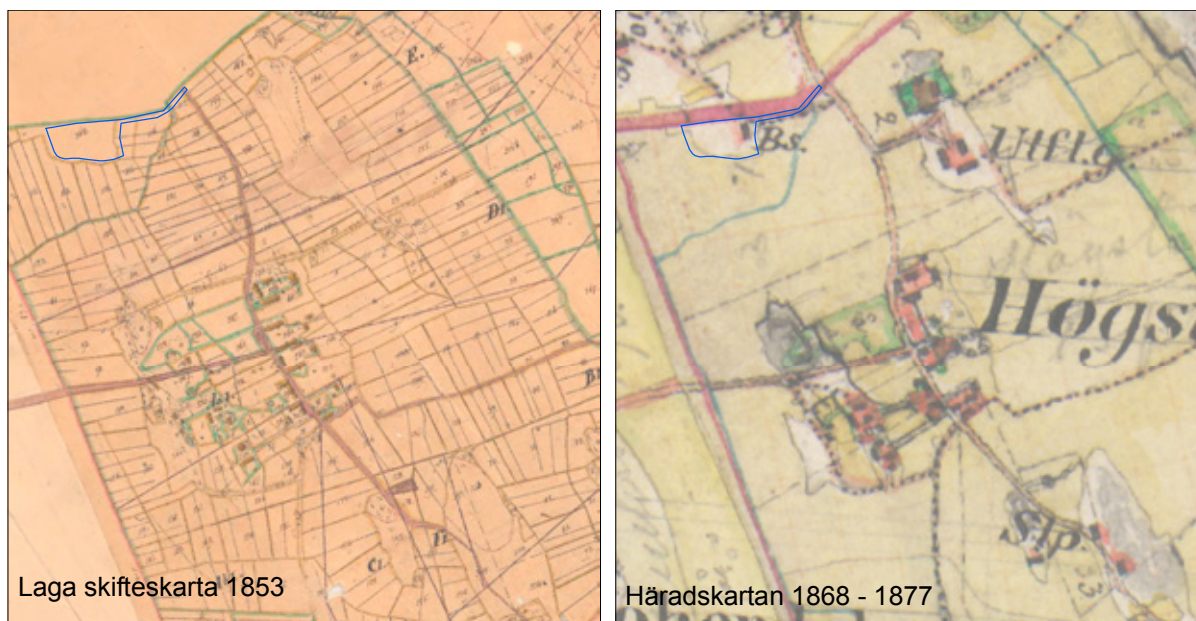
FIGUR 2. FORNLÄMNINGSBILDEN KRING UTREDNINGSOMRÅDET PÅ FASTIGHETSKARTAN. SKALA 1:10 000.

RESULTAT

Vid kart- och arkivstudien visade sig att det funnits ett boställe beläget inom östra delen av UO. Bostället är med på Häradsökonomiska kartan från år 1868 - 1877. Lämningar efter bostället var väl synliga vid karteringen, se figur 3. Det blev därför viktigt att söka sig bakåt i tid för att se när bebyggelsen tillkommit. Bostället är inte med på någon av de äldre kartorna, varken den geometriska avmätningen, Laga skifteskartan eller Storskifteskartan. Den yngsta kartan där bostället inte är med är en Laga skifteskarta över Högstad by från år 1853. Bostället har alltså tillkommit någon gång mellan 1854 och 1877, se figur 4. På Ekonomiska kartan från år 1947 är bostället borta. Vid utredningen grävdes mindre rutor kring bostället. Endast yngre föremål påträffades. De lämningar som fanns kvar av bostället är markerade i den östra delen av figur 5. Husgrund 1000 är rester av bostadshuset med ett spisröse. Husgrund 1002 består av glest placerade syllstenar till ett hus som förmodligen varit en ekonomibyggnad. I den östra delen finns även flera större nedgrävningar. De i söder har förmodligen varit sand/grustäkt medan det är svårare att bedöma den som ligger närmast bostadshuset. Det är möjligt att det varit en jordkällare här. Bostället bedöms inte som fornlämning.

FIGUR 3. HUSGRUNDEN EFTER BOSTADSHUSET (OBJEKT 1000). FOTOGRAFERAT FRÅN NORR.

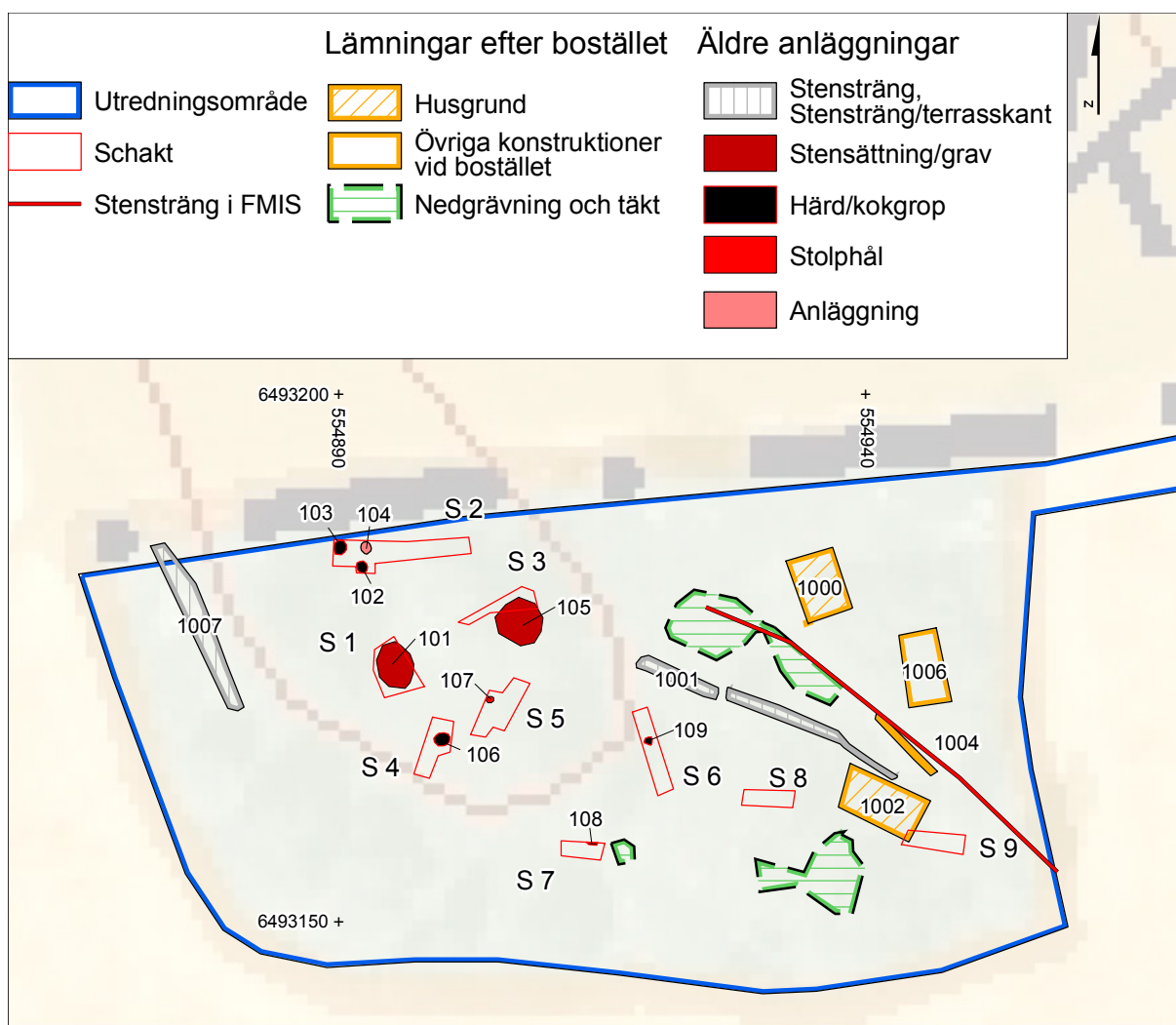

FIGUR 4. TILL VÄNSTER SER MAN LAGA SKIFTESKARTAN FRÅN ÅR 1853 MED UTREDNINGSOMRÅDET UPPE TILL VÄNSTER. DÅ FINNS INGET BOSTÄLLE DÅR. PÅ HÄRADSKARTAN, TILL HÖGER, FRÅN 1868 - 1877 HAR BOSTÄLLET BYGGTS.

Vid karteringen påträffades en stensträng/terrasskant i västra delen av området och två möjliga stensättningar centralt i området. På grund av att UO låg på samma höjdrygg som boplatzlämningarna och gravarna vid Kullerstad 45:1 bedömdes det att det även kunde finnas boplatzlämningar här. Schakt placerades dels vid de möjliga stensättningarna för att bedöma deras konstruktion, dels spridda över området för att se om det fanns fler gravar eller boplatzlämningar som ej kunde anas ovan mark.

Efter framrensning visade det sig att Stensättning 101 var rund, flack och välavgränsad, se figur 6. Stensättningen tolkades som en grav. Stensättning 105 var delvis förstörd av att en tall stod mitt i den och hade lyft upp flera stenar. Det var dock en tydlig avgränsning av stensättningen och även om formen inte kunde fastställas så bör även denna ha varit en grav. Mellan 101 och 105 fanns ytterligare en del sten som kan komma från ytterligare gravar mellan dessa.

I flera schakt påträffades boplatzlämningar i form av härdar, kokgropar och ett stolphål. I figur 7 visas foto av schakt 2. I härd 106 påträffades förhistorisk keramik. Keramiken var alltför fragmentarisk för att dateras närmare än yngre bronsålder - äldre järnålder. Omfattningen och utbredningen av boplatzlämningarna gjorde att området tolkades som boplatsoområde.

FIGUR 5. SAMTLIGA SCHAKT SAMT KARTERADE OCH FRAMTAGNA KONTEXTER INOM UTREDNINGSOMRÅDET. LÄMNINGARNA EFTER BOSTÄLLET LIGGER I ÖSTRA DELEN OCH DE ÄLDRE BOPLATSLÄMNINGARNA OCH GRAVARNA LIGGER I DEN VÄSTRA. SKALA 1:700.

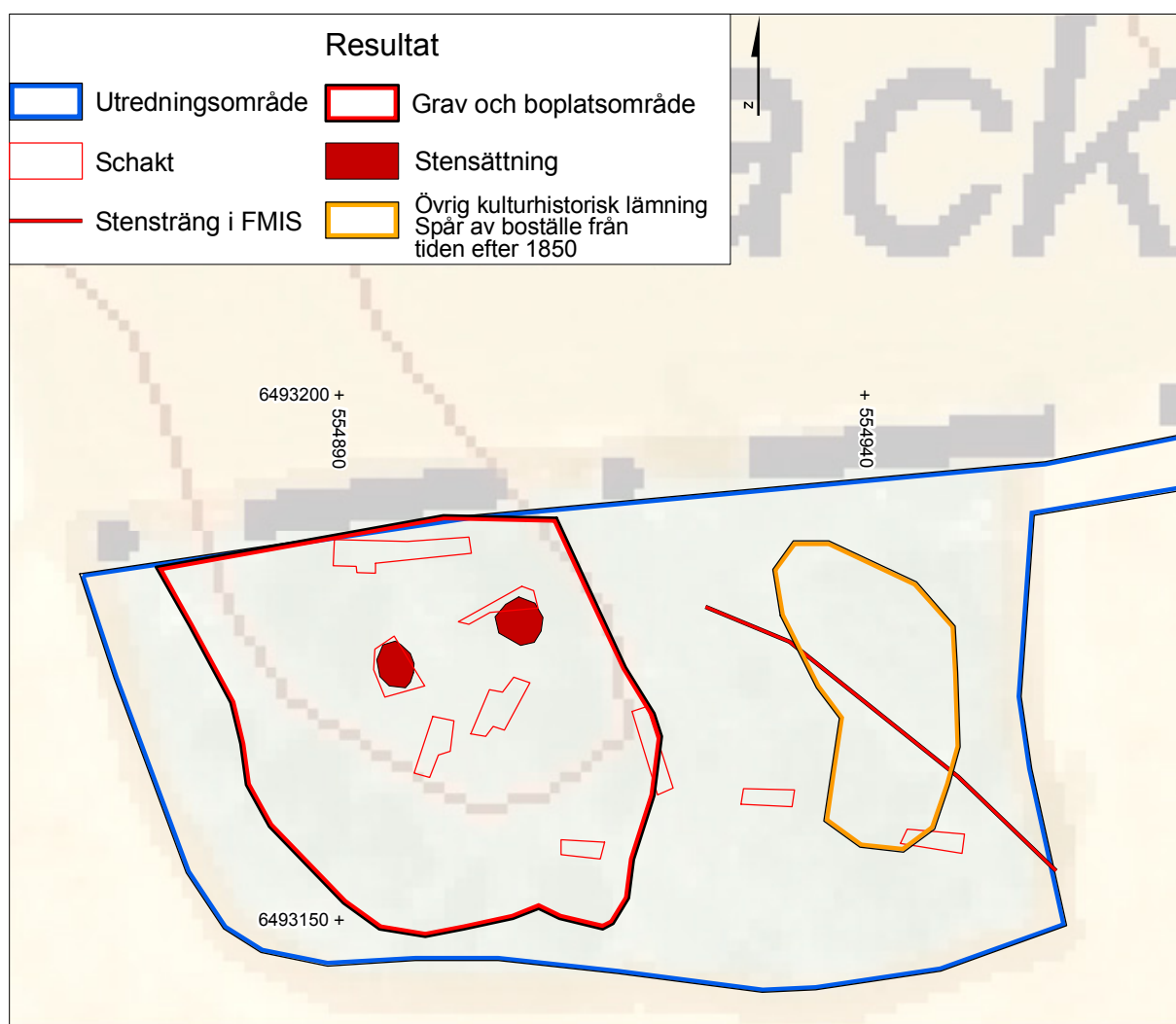
FIGUR 6. STENSÄTTNING 101 EFTER ATT SCHAKTET LAGTS IGEN. STENSÄTTNINGEN ÖVERTOVRADES INTE UTAN SPARADES SÅ ATT DEN ÄR SYNLIIG. FOTO FRÅN NORR.

FIGUR 7. SCHAKT 2 FOTOGRAFERAT FRÅN VÄST. NÄRMÄST I BILD SER MAN KOKGROPEN 103 SOM SNITTADES. TILL HÖGER VID DEN LILLA SCHAKTUTVIDGNINGEN ÄR HÄRD 102.

Stensträngen Kullerstad 81:1 mättes in och bedömdes. Placeringen jämfört med fornminnesregistret korrigerades och stensträngen flyttades 8 meter västerut. Stensträngen var kort och ska enligt muntlig uppgift ha fortsatt ut i åkern i sydost. I mitten av stensträngen hade man tagit upp en öppning. Det har förmodligen gjorts när bostället användes och man har använt öppningen som en stig. I övrigt kan man bara sluta sig till att stensträngen troligen ingått i ett större agrart system och ska troligen dateras till äldre järnålder. En undersökning har troligen inte någon större möjlighet att fastställa dateringen.

I figur 8 visas resultaten från utredningen. I väst är det område som bedöms vara grav- och boplatsoområde markerat. Om det finns fler gravar är de troligen främst lokaliserade kring de två identifierade stensättningarna.

FIGUR 8. RESULTAT FRÅN UTREDNINGEN. I VÄST ÄR ETT GRAV- OCH BOPLATSOOMRÅDE. I ÖST ÄR LÄMNINGAR SOM KLASSIFICERAS SOM ÖVRIG KULTURHISTORISK LÄMNING. TILLKOMMEN EFTER 1850. SKALA 1:700.

REFERENSER

Lundgren, R. 2015. Elnätsarbete kring Skärblacka och Kimstad. Östergötlands museum, rapport 2015:77.

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

RAK J112-55-20. Häradskartan 1868-1877. Bladnamn Lövstad.

LMM 05-kul-29. Storskifteskarta Högstad. 1807. Östergötland.

LMM 05-kul-49. Laga skifte Högstad. 1853. Östergötland.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnummer:	3096
Länsstyrelsens diarienummer:	431-13336-16
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen Östergötland
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning, etapp 2
Utförandetid fältarbete:	6-7 april 2017
Län:	Östergötland
Landskap:	Östergötland
Kommun:	Norrköping
Socken:	Kullerstad
Fastighet:	Kullerstads-Högsta 4:1
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH00
Projektledare:	Björn Hjulström
Deltagande arkeologer:	Stefan Gustafsson
Rapportansvarig och layout:	Björn Hjulström
Kvalitetssäkring:	Stefan Gustafsson
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

BILAGA 1. LAGER- OCH ANLÄGGNINGSBESKRIVNINGAR

NR	ANL TYP	STORLEK (M)	BESKRIVNING
101	STENSÄTTNING	3,5 x 2,8	NÅGOT OVAL STENPACKNING. CIRKA 3,5 x 2,8 METER. ENDAST ENSTAKA STENAR SYNTES INNAN AVTORVNING OCH FRAMRENSNING. BITVIS TYDLIG KANTKEDJA. STENAR FRÅN 0,2 x 0,2 - 0,8 x 0,7. MINST TVÅSKIKTAD I CENTRUM.
102	HÄRD	0,2	SKÖRBRÄND OCH SKÄRVIG STEN. FORTSÄTTER IN I SCHAKTKANTEN.
103	KOKGROP/GROPHÄRD	1,2	ANLÄGGNINGEN SNITTADES. KOL OCH EN DEL SKÖRBRÄND STEN I Fyllningen. CIRKA 0,3 METER DJUP. SKÅLAD BOTTEN.
104	GROP	0,6 x 0,4	GLES STENPACKNING SOM VERKAR LIGGA I TOPPEN AV EN NEDGRÄVNING. FORTSÄTTER IN I SCHAKTKANTEN.
105	STENSÄTTNING	AVGRÄNSADES INTE, CA 3 M DIAMETER	RELATIVT FLACK STENSÄTTNING. EN ÄLDRE TALL STOR MITT I OCH RÖTTERNA HAR FLYTTAT EN DEL STEN. DELVIS SYNLIG KANTKEDJA I NORRA DELEN. STENAR FRÅN 0,2 - 0,2 x 0,6 x 0,5.
106	HÄRD	1,1 x 0,8	OVAL HÄRD MED KOL OCH SKÄRVIG STEN. EN SKÄRVA KERAMIK, MYNNINGSBIT LÅG I YTAN.
107	STOLPHÅL	0,6	BRUN EJ HUMÖSFYLLNING. TVÅ STORA STENAR I YTAN. EFTER ATT GRÄSTORVEN TAGITS BORT CIRKA 0,45 METER DJUP. RAKA KANTER OCH SKÅLFORMAD BOTTEN.
108	HÄRD	CA 0,8 DIAMETER	HÄRD I SCHAKTKANT. KOL OCH SKÄRVIG STEN.
109	HÄRDBOTTEN	0,4 DIAMETER	KOL MEN INGEN SKÄRVIG STEN. GRUND.
1000	HUSGRUND	6,2 x 4,2	HUSGRUND MED TÄTT LAGDA SYLLSTENAR RUNT HELA. TEGEL EFTER ETT SPISRÖSE I VÄSTRA LÅNGVÄGGEN.
1001	STENSTRÄNG	8 x 1 RESPEKTIVE 18 x 1	(KULLERSTAD 81:1) STENSTRÄNG CIRKA 30 METER LÅNG. I SYDVÄST KAN DEN FORTSÄTTA YTTRELIGARE 10 METER FRAM TILL ÅKERKANTEN MEN DET BLIR ALLT OTYDLIGARE. 1 - 2 METER BRED OCH 0,3 METER HÖG, BESTÅENDE AV FLERSKIKTAD 0,3 - 0,8 METER STORA STENAR SAMT ETT PAR BLOCK CIRKA 1,5 METER STORA. PÅ ETT PARTI ÄR STENSTRÄNGEN SÖNDERPLOCKAD OCH HAR TROLIGEN ANVÄNTS SOM EN STIG UNDER SEN TID. I SÖDER LIGGER DEN DELVIS PÅ BERG I DAGEN.
1002	HUSGRUND	7 x 4	GLEST PLACERADE SYLLSTENAR. TROLIGEN GRUND TILL EN EKONOMIBYGGNAD. STENARNA 0,5 - 0,9 METER STORA.
1004	KONSTRUKTION	7 x 1	MINDRE TERRASSERING SOM TROLIGEN HÖR SAMMAN MED EKONOMIBYGGNAD 1002. TERRASSERAD STIG ELLER INGÅNG.
1006	KONSTRUKTION	6 x 4	STENRAD I ÖSTRA DELEN. UNDERSÖKTES INTE MEN FYNDEN TILLHÖR BOSTÄLLET. MÖJLIGEN REST AV ETT UTHUS ELLER AV ODLINGSTÄPPA.
1007	STENSTRÄNG/TERRASS	16 x 1,5	GLEST LIGGANDE STENAR UTMED SLUTTNING MOT VÄST. I NORR AVSLUTAS STENRAD HASTIGT OCH DEN HAR TROLIGEN FORTSATT UTMED HÖJDRYGGEN MOT NORR. FLERA AV STENARNA ÄR KRAFTIGT ÖVERTORVADE MEN UPSKATTAS TILL EN STORLEK PÅ CA 0,6 - 1 M I DIAMETER.

BILAGA 2. SCHAKTBESKRIVNINGAR

SCHAKT NUM-MER	KOMMENTAR
1	SCHAKTET PLACERADES ÖVER EN STENSAMLING SOM SYNTES GENOM TORVEN. I SCHAKTET AVGRÄNSADES STENSÄTTNING 101. ENDAST GRÄSTORVEN BEHÖVDE AVLÄGSNAS.
2	SCHAKTET PLACERADES PÅ EN PLANyta MITT PÅ HÖJDRYGGEN. HUMUSLAGRET VAR CIRKA 0,2 METER DJUPT OCH LÅG PÅ GRUSIG MORÄN. I VÄSTRA DELEN PÅTRÄFFADES TVÅ STYCKEN KOKGROPAR/HÄRDGROPAR OCH EN NEDGRÄVNING MED EN STENKONCENTRATION.
3	SCHAKTET PLACERADES KRING EN STENSAMLING SOM DRAGITS UPP AV EN TALL. STENARNA KUNDE AVGRÄNSAS MED EN SKARP KANT I NORR OCH TOLKADES SOM EN STENSÄTTNING. TÄLLEN HADE KRAFTIGT SKADAT DELAR AV STENSÄTTNINGEN
4	HUMUSLAGRET VAR CIRKA 0,2 METER DJUPT OCH LÅG PÅ GRUSIG MORÄN. HÄRD 106 PÅTRÄFFADES I SCHAKTET.
5	HUMUSLAGRET VAR CIRKA 0,2 METER DJUPT OCH LÅG PÅ GRUSIG MORÄN. STOLPHÅL 107 PÅTRÄFFADES. I NORR KUNDE SCHAKTET INTE FÖRLÄNGAS PÅ GRUND AV TRÄRÖTTER. HÄR SYNTES ETT NÅGOT MÖRKARE LAGER OCH FLER STENAR MEN INGEN ANLÄGGNING KUNDE AVGRÄNSAS.
6	SCHAKTET PLACERADES I EN STENRÖJD YTA SOM UPPFATTADES SOM EN ÅKERPLÄTT FRÅN HISTORISK TID. HUMUSLAGRET VAR CIRKA 0,2 METER TJOCKT. I SCHAKTET PÅTRÄFFADES EN KONCENTRATION MED MINDRE KOL SOM TOLKADE SOM EN HÄRDBOTTEN.
7	SCHAKTET PLACERADES I SLUTTNINGEN NED MOT ÅKERMARKEN I SÖDER. I SCHAKTKANTEN PÅTRÄFFADES EN HÄRD.
8	SCHAKTET PLACERADES NÄRA STENSTRÄNGEN, ÖSTER OM DEN ÅKERPLÄTT SOM SCHAKT 6 LÅG I. 02 METER TJOCKT HUMUSLAGER PÅ GRUSIG MORÄN. I SCHAKTET PÅTRÄFFADES INGA ANLÄGGNINGAR ELLER FYND.
9	SCHAKTET PLACERADES NÄRA STENSTRÄNGEN I SÖDRA DELEN FÖR ATT SE OM DET FANNS BOPLATSLÄMNINGAR. HUMUSLAGRET VAR CIRA 0,2 METER TJOCKT OCH LÅG PÅ GRUSIG MORÄN. INGA ANLÄGGNINGAR PÅTRÄFFADES.

Rapporter från Arkeologikonsult 2017:3069